

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Γ' Δημοτικού

Τίτλος:

«Κάτω απ' το χιόνι-Ποίηση»

ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΝΤΑΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2013

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σεναρία και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση:

Κώστας Ντίνας & Σωφρόνης Χατζησαββίδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Κάτω απ' το χιόνι - Ποίηση

Δημιουργός

Αθανασία Νταή

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Γ' Δημοτικού

Χρονολογία

Ιανουάριος 2013

Διδακτική/θεματική ενότητα

«Γλώσσα Γ' Δημοτικού», ενότητα 2.2.: *Ιστορίες του χειμώνα*, υποενότητα: *Κάτω απ' το χιόνι*

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Περίπου 16 διδακτικές ώρες (ο συνολικός αριθμός διδακτικών ωρών που θα απαιτηθούν για την εφαρμογή του σεναρίου εξαρτάται από τις δραστηριότητες που τελικά θα επιλέξει ο/η εκπαιδευτικός και το αν όλες οι δραστηριότητες θα πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη).

Χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής, αίθουσα εκδηλώσεων

Εικονικός χώρος: www.storybird.com

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Μαθητής:

- Εξοικείωση με την εργασία σε ομάδες.
- Εξοικείωση με άνοιγμα και αποθήκευση φακέλων, αρχείων.
- Εξοικείωση με το πληκτρολόγιο, το ποντίκι και τον κειμενογράφο (πληκτρολόγηση σύντομων κειμένων).
- Εξοικείωση με τις λειτουργίες αντιγραφή και επικόλληση κειμένων-εικόνων.
- Εξοικείωση με ένα πρόγραμμα δημιουργίας παρουσιάσεων (π.χ. PowerPoint της Microsoft).
- Εξοικείωση με ένα πρόγραμμα δημιουργίας flipping book (π.χ. [FlippingBook](#), [Kvisoft FlipBook Maker](#)).
- Εξοικείωση με λογισμικά ζωγραφικής όπως το Paint, το RNA.
- Δυνατότητα πλοήγησης σε μια ιστοσελίδα.
- Βασική εμπειρία με τις διαδικτυακές εφαρμογές [Tagxedo](#), [Glogster](#), [Lino](#), [Storybird](#).

Εάν οι μαθητές/τριες δε γνωρίζουν και δεν είναι εξοικειωμένοι με κάποιο από τα προγράμματα ή τις εφαρμογές που προτείνεται να χρησιμοποιηθούν στις δραστηριότητες του σεναρίου, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει την κατάλληλη δραστηριότητα για τη δική του/της τάξη, καθώς προτείνονται συνήθως παραπάνω από ένας τρόποι εκτέλεσης μιας δραστηριότητας, ή να τροποποιήσει τις δραστηριότητες, έτσι ώστε να τις προσαρμόσει στις γνώσεις και δεξιότητες των μαθητών/τριών του/της επιλέγοντας το κατάλληλο για τη δικιά του/της τάξη. Επίσης, μπορεί να αφιερώσει κάποιο χρόνο για την εκμάθηση του προγράμματος ή της εφαρμογής που θα θελήσει να χρησιμοποιήσει, ιδιαίτερα αν θεωρεί ότι θα είναι χρήσιμο και μελλοντικά για τους μαθητές του/της.

Υλικοτεχνική υποδομή σχολικής μονάδας

- Προβολέας στην τάξη συνδεδεμένος με τον σταθερό υπολογιστή και με το διαδίκτυο.
- Υπολογιστές (φορητοί ή σταθεροί) για τους μαθητές συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο.
- Μικρόφωνα για την ηχογράφηση.
- Λογισμικά που θα χρειαστούν για την εφαρμογή του σεναρίου (π.χ. Office της Microsoft), αν δεν επιλεγούν online προγράμματα και εφαρμογές.

Προεργασία δασκάλου

- Τοποθέτηση σε έναν κοινόχρηστο φάκελο όλων των αρχείων που θα χρειαστούν οι μαθητές προκειμένου να έχουν πρόσβαση σε αυτά όλα τα παιδιά και να αποθηκεύουν εκεί τις τελικές εργασίες τους.
- Επιλογή των «κειμένων» που τελικά θα χρησιμοποιήσει.
- Τοποθέτηση των κειμένων, ηχητικών αρχείων και πολυμεσικών παρουσιάσεων που θα χρησιμοποιήσει στις αρχικές κυρίως δραστηριότητες σε μια ιστοσελίδα που θα φτιάξει, ή τοποθέτησή των αρχείων σε έναν φάκελο και αποθήκευση αυτού του φακέλου στους υπολογιστές των μαθητών.
- Έλεγχος πριν από κάθε μάθημα των ιστοσελίδων που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν προκειμένου να υπάρξει επιβεβαίωση ότι παραμένουν ενεργές και δεν έχει αλλάξει το περιεχόμενό τους.
- Εγκατάσταση στους υπολογιστές όλων των λογισμικών που θα χρησιμοποιηθούν κατά την εφαρμογή του σεναρίου.
- Εξασφάλιση ήσυχου χώρου αλλά και χρόνου για τις ηχογραφήσεις των απαγγελιών των ποιημάτων.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο είναι πρόταση διδασκαλίας.

Το σενάριο στηρίζεται

Το σενάριο αντλεί

Το παρόν σενάριο δεν αντλεί από κάποιο συγκεκριμένο σενάριο. Κυρίως, χρησιμοποιεί προτεινόμενες δραστηριότητες της υποενότητας «Κάτω απ' το χιόνι» τις οποίες διαφοροποιεί εντάσσοντας τις ΤΠΕ ή περιλαμβάνει γνωστές σε όλους πρακτικές και δραστηριότητες, π.χ. εικονογράφηση των ποιημάτων, δημιουργία καλλιγραφημάτων (σχηματική ποίηση), χρήση πινάκων ως πηγή έμπνευσης για τη δημιουργία κειμένων-ποιημάτων. Ωστόσο η ιδέα της ανάρτησης υλικού που θα χρησιμοποιηθεί κατά τη διδασκαλία σε μια ιστοσελίδα αντλεί από το σενάριο του Κωνσταντίνου Ταλαμπίρη «Αισώπου Μύθοι», Νεοελληνική Γλώσσα Β' Δημοτικού, 2012. Η προτεινόμενη σύνδεση της διδασκαλίας των χαϊκού με την περιβαλλοντική εκπαίδευση αντλεί από τις προτάσεις των Καρυδά Ελένης (2006) και Αθανασοπούλου Αφροδίτης (2008). Τέλος η δραστηριότητα αναφορικά με τις προσωποποιήσεις στα Χαϊκού είναι από την ιστοσελίδα *βιβλιο-Β...όπως θαλπωρή*, <http://sykees8.blogspot.gr/2012/12/x.html> [13-1-2013].

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν σενάριο επιχειρεί να φέρει σε επαφή τους μαθητές/τριες με διαφορετικές μορφές ποίησης και κυρίως με την ποίηση χαϊκού και να τους/τις ωθήσει να αντιμετωπίσουν την ποίηση ως «το παιχνίδι των λέξεων και των εικόνων». Παράλληλα στοχεύει στην καλλιέργεια γνώσεων και δεξιοτήτων αναφορικά με τις ΤΠΕ.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Σύμφωνα με τον οδηγό για τον εκπαιδευτικό του Νέου Προγράμματος Σπουδών για τη διδασκαλία της Λογοτεχνίας (<http://digitalschool.minedu.gov.gr/info/newps.php>), η εισαγωγή της ποίησης στο Δημοτικό έχει ως στόχο την εξοικείωση των μαθητών/τριών με αυτή και την απόλαυση της ποίησης από τους μαθητές/τριες. Στις

μικρότερες τάξεις δίνεται έμφαση στον ρυθμό, στο παιχνίδι των λέξεων, στη χρήση της μουσικής ως «γέφυρα» προς την ποίηση. Εκτός από την ανάγνωση ή ακρόαση της ποίησης, στόχος αποτελεί και η συγγραφή. Είναι αναγκαίο λοιπόν να προσφερθούν στους μαθητές/τριες ερεθίσματα να παίξουν με τις λέξεις, να επιστρατεύσουν τη φαντασία τους και να δημιουργήσουν. Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη στο παρόν σενάριο γίνεται προσπάθεια να προσφερθούν δραστηριότητες που θα έχουν παιγνιώδη μορφή, θα δραστηριοποιούν τους μαθητές, θα προκαλούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους εμπλέκοντας και άλλες μορφές τέχνης, όπως τη μουσική και τη ζωγραφική. Στόχος δεν αποτελεί η αυστηρή ανάλυση της μορφής και του νοήματος των ποιημάτων αλλά η ώθηση των παιδιών προς τη δημιουργία και το παιχνίδι των λέξεων, προσφέροντας τους ως διευκόλυνση κάποιους βασικούς μηχανισμούς ποιητικής γραφής.

Η τάξη οργανώνεται σε ομάδες, καθώς σύμφωνα με την κοινωνικοπολιτιστική προσέγγιση ενθαρρύνεται η επικοινωνία, η ανταλλαγή απόψεων, η συνεργατική μάθηση και δημιουργία και ουσιαστικά η δημιουργία μιας κοινότητας μάθησης. Κατά την εκτέλεση των δραστηριοτήτων ο/η εκπαιδευτικός είναι υποστηρικτικός/ή και καθοδηγητικός/ή, παρέχει αναλυτικές οδηγίες, προσπαθεί να προσαρμόζει τις δραστηριότητες, το υλικό και τα φύλλα εργασίας στο επίπεδο των μαθητών. Παράλληλα όμως εκμεταλλεύεται τις προϋπάρχουσες γνώσεις των παιδιών και στοχεύει στη δημιουργία ενός πλαισίου συνεργατικής και διερευνητικής διδασκαλίας.

Οι ΤΠΕ χρησιμοποιούνται διαφοροποιώντας τις ήδη υπάρχουσες δραστηριότητες της υποενότητας, γιατί συμβάλλουν θετικά στη διδασκαλία και στην επίτευξη των στόχων της όπως αναφέρεται αναλυτικά στο κεφάλαιο Ε του σεναρίου στο υποκεφάλαιο «[αξιοποίηση των ΤΠΕ](#)».

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες τις τέχνες και να διαμορφώσουν μια θετική στάση προς αυτές.
- Να καλλιεργήσουν οι μαθητές/τριες δεξιότητες επικοινωνίας και συνεργασίας στο πλαίσιο ομαδικής δουλειάς και να μάθουν να λειτουργούν ως μια κοινότητα μάθησης και συνεργασίας.
- Να ενδυναμωθεί η αυτενέργεια και η κριτική σκέψη των μαθητών.
- Να μάθουν να συζητούν και να κοινοποιούν τις απόψεις και τα συμπεράσματά τους.
- Να καλλιεργήσουν τη δημιουργικότητα τους
- Να γνωρίσουν καλύτερα τομείς της πολιτισμικής παραγωγής όπως ποίηση, ζωγραφική, μουσική.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Κυρίως στόχος να δημιουργηθεί μια θετική στάση των παιδιών προς την ποίηση.
- Να προσεγγίσουν την ποίηση ως ένα παιχνίδι «λέξεων και εικόνων».
- Να γνωρίσουν την ποίηση των χαϊκού.
- Να γνωρίσουν διαφορετικές μορφές ποίησης και να τις συγκρίνουν.
- Να μάθουν να εκφράζονται με ποιητικό τρόπο και κυρίως να παράγουν «ποιητικές εικόνες».
- Να κατανοήσουν τι είναι ομοιοκαταληξία και να αντιληφθούν τη μουσικότητα και τον ρυθμό των ποιημάτων που παρουσιάζουν ομοιοκαταληξία, πώς διαμορφώνεται και τι προσφέρει σε ένα ποίημα.
- Να γνωρίσουν ένα από τα σχήματα λόγου, την προσωποποίηση.

- Να έρθουν σε μια πρώτη επαφή με τα καλλιγραφήματα (σχηματική ποίηση).
- Να μάθουν τους κανόνες συλλαβισμού.
- Να συνειδητοποιήσουν τους τρόπους συλλειτουργίας εικόνας και λόγου και να ασκηθούν στην παραγωγή ενός πολυτροπικού κειμένου.
- Να καλλιεργήσουν τον γραπτό και προφορικό λόγο τους καθώς και δεξιότητες προφορικής παρουσίασης και απαγγελίας.

Γραμματισμοί¹

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να ασκηθούν στο άνοιγμα και αποθήκευση φακέλων και έγγραφων.
- Να ασκηθούν στη συγγραφή σύντομων κειμένων στον κειμενογράφο καθώς και να χρησιμοποιούν online κειμενογράφους.
- Να καλλιεργήσουν δεξιότητες χρήσης του πληκτρολογίου και του ποντικιού.
- Να ασκηθούν στις λειτουργίες αντιγραφής, επικόλλησης, χρήση υπερσύνδεσμου και στην ταυτόχρονη χρήση «παραθύρων».
- Να μάθουν να χρησιμοποιηθούν διαδικτυακές εφαρμογές, όπως [Glogster](#), [Lino](#), [Tagxedo](#), [Storybird](#).
- Να ασκήσουν δεξιότητες ζωγραφικής με λογισμικά ζωγραφικής αλλά και με μη ψηφιακά μέσα.
- Να ασκήσουν δεξιότητες περιήγησης σε μια ιστοσελίδα.
- Να μάθουν να δημιουργούν flippingbook και παρουσιάσεις χρησιμοποιώντας προγράμματα παρουσίασης και δημιουργίας flippingbook

Διδακτικές πρακτικές

Οι διδακτικές πρακτικές που χρησιμοποιούνται παρουσιάζονται αναλυτικά στο Ε.

¹ Ορισμένοι από τους παρακάτω στόχους θα επιτευχθούν μόνο αν χρησιμοποιηθούν κατά την εφαρμογή του σεναρίου τα προγράμματα και οι εφαρμογές στις οποίες αναφέρονται.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφετηρία για τη δημιουργία του παρόντος σεναρίου αποτελεί η υποενότητα «Κάτω απ' το χιόνι» («Γλώσσα Γ' Δημοτικού», ενότητα 2.2 *Ιστορίες του χειμώνα*) και η επιδίωξη να εξυπηρετηθούν οι στόχοι της συγκεκριμένης υποενότητας μέσω μιας πιο ενεργητικής και δημιουργικής εμπλοκής των μαθητών/τριών στη μαθησιακή διαδικασία.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το παρόν σενάριο είναι απόλυτα συμβατό με το Π.Σ. για τη Γ' τάξη Δημοτικού στα μαθήματα της Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας καθώς βασίζεται σε δραστηριότητες της υποενότητας «Κάτω απ' το χιόνι» του βιβλίου της Γλώσσας (β' τεύχος) της Γ' Δημοτικού (Ιντζίδης Ε., Παπαδόπουλος Α., Σιούτης Α., Τικτοπούλου Α) και εξυπηρετεί τους στόχους αυτής της ενότητας και του Π.Σ.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι προτεινόμενες δραστηριότητες στο παρόν σενάριο πραγματοποιούνται με τη χρήση των ΤΠΕ. Πιο συγκεκριμένα στο παρόν σενάριο χρησιμοποιούνται τα παρακάτω:

- κειμενογράφος
- πολυμεσικές παρουσιάσεις
- μουσικά κομμάτια, μελοποιημένα ποιήματα
- online εργαλεία συνεργατικής γραφής όπως [titanpad](#), [primary_pad](#), [googledocs](#), [storybird](#)
- η online εφαρμογή [tagxedo](#)
- λογισμικό παρουσίασης όπως PowerPoint της Microsoft, impress του Openoffice

- λογισμικό δημιουργίας flipping book (π.χ. [FlippingBook](#), [Kvisoft FlipBook Maker](#))
- λογισμικά ζωγραφικής όπως το paint, το RNA κ.α.
- το JMatch του λογισμικού hot potatoes
- η ιστοσελίδα «[κάτω απ'το χιόνι-Χαϊκού](#)» που δημιουργήθηκε για το συγκεκριμένο σενάριο
- η online εφαρμογή [Glogster](#)
- η online εφαρμογή [lino](#)
- η ιστοσελίδα ή το blog του σχολείου

Η αξιοποίηση των ΤΠΕ επιβάλλεται καθώς είναι αναγκαία η εξοικείωση των μαθητών με τις ΤΠΕ, διότι η καλλιέργεια οποιωνδήποτε γραμματισμών και δεξιοτήτων είναι αναγκαίο να πραγματοποιείται στο πλαίσιο του σύγχρονου ψηφιακού περιβάλλοντος που περιβάλλει τα παιδιά και στο οποίο καλούνται μελλοντικά να λειτουργήσουν και να μην περιορίζεται στην αποκλειστική χρήση έντυπων μέσων. Επιπλέον παρουσιάζει τα παρακάτω πλεονεκτήματα:

- Η χρήση των πολυμεσικών παρουσιάσεων και των μελοποιημένων ποιημάτων προσφέρει εναλλακτικό τρόπο γνωριμίας των παιδιών με την ποίηση, πιο ελκυστικό.
- Τα εργαλεία συνεργατικής γραφής παρέχουν τη δυνατότητα συνεργασίας των παιδιών ακόμη κι εκτός τάξης καθώς και τη δυνατότητα να παρακολουθεί ο δάσκαλος την εξέλιξη της εργασίας των μαθητών και τη συμβολή του κάθε παιδιού.
- Η χρήση της εφαρμογής lino ή του JMatch του λογισμικού hot potatoes δίνει πιο παιγνιώδη χαρακτήρα στη δραστηριότητα στην οποία χρησιμοποιείται.
- Η οργάνωση και παρουσίαση του υλικού αναφορικά με τα χαϊκού σε μια ιστοσελίδα δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να το ξαναδούν τα παιδιά στο σπίτι τους.

- Η χρήση των ΤΠΕ παρέχει τη δυνατότητα όμορφης παρουσίασης των εργασιών των παιδιών και δημοσίευσής τους.
- Η εφαρμογή tagxedo παρέχει τη δυνατότητα δημιουργίας σχηματικής ποίησης-καλλιγραφημάτων.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα

Γκάτσος Νίκος, «[Ο εφιάλης της Περσεφόνης](#)», στο *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων - Στο σχολείο του κόσμου, Γ' και Δ' Δημοτικού*, σ. 26.

Ελύτης Οδυσσέας, «[Ο γλάρος](#)»², στο *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων - Στο σχολείο του κόσμου, Γ' και Δ' Δημοτικού*, σ. 152.

Ελύτης Οδυσσέας, 1971. «[Το τρελοβάπορο](#)»³ από το «*Ο ήλιος ο ηλιάτορας*» Ίκαρος. Διαθέσιμο στο Σπουδαστήριο Νέου ελληνισμού.

Ελύτης Οδυσσέας. [Η ποδηλάτισσα](#).

Θέτη Χορτιάτη, 2009. «*Τα λέω τ' ουρανού*», σε εικονογράφηση Παρμενίδη Γ., και ήχους Παρμενίδης Χ. Θεσσαλονίκη: Δια Βίου (Το συγκεκριμένο βιβλίο συνοδεύεται από cd, όπου η ποιήτρια διαβάζει τα ποιήματά της και μιλάει στα παιδιά.)

Θέτη Χορτιάτη, «[Λούνα παρκ, παπούλη μου](#)», στο *Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων - Στο σχολείο του κόσμου, Γ' και Δ' Δημοτικού*, σ. 39.

Τριβιζάς Ευγένιος, 2012. «[Η Πουπού η Καρλότα](#)», σε εικονογράφηση της [Ναταλίας Καπατσούλια](#). Αθήνα: Μεταίχμιο. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του [Μικρού Αναγνώστη](#)

Τραγούδια

² Το συγκεκριμένο ποίημα προέρχεται από τη συλλογή του Ο. Ελύτη «Τα ρω του έρωτα» (1972)

³ Στο εμπλουτισμένο βιβλίο του ανθολογίου της γ' και δ' τάξης υπάρχει σύνδεσμος που οδηγεί στον «Μικρό αναγνώστη» όπου διατίθενται τα δύο τραγούδια «τρελοβάπορο» και «ποδηλάτισσα»

«[Το Τρελοβάπορο](#)» από τον δίσκο *Ο ήλιος ο ηλιότορας*, μουσική: Δημήτρης Λάγιος, στίχοι: Ελύτης Οδυσσέας, 1982. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του [Μικρού Αναγνώστη](#)

«[Ο γλάρος](#)» από τον δίσκο *Η Ποδηλάτισσα*, μουσική: Μιχάλης Τρανουδάκης, στίχοι: Ελύτης Οδυσσέας, ερμηνεία: Αφροδίτη Μάνου, Lyra 1979.

«[Ο εφιάλτης της Περσεφόνης](#)» από τον δίσκο *Τα παράλογα*, στίχοι: Γκάτσος Νίκος, μουσική: Μάνος Χατζηδάκης, ερμηνεία: Μαρία Φαραντούρη, 1976.

«[Η ποδηλάτισσα](#)», από τον δίσκο *Η ποδηλάτισσα*, μουσική: Μιχάλης Τρανουδάκης, στίχοι: Οδυσσέας Ελύτης, εκτέλεση: Αφροδίτη Μάνου Lyra, 1979. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του [Μικρού Αναγνώστη](#).

Μουσική

«Τέσσερις Εποχές», Βιβάλντι.

«[Λιλιπούπολη](#)», μουσική Κυπουργός Ν., Μαραγκόπουλος Δ., Πλάτωνος Λ. και στίχοι Κριεζή Μαριανίνα, EMI 1980.

Sigmatropic, «Δεκαέξι χαϊκού και άλλες ιστορίες» μουσική: Sigmatropic, στίχοι: Γιώργος Σεφέρης, Hitch Hyke Records 2002.

Βίντεο

«[Claude Monet - The Impressionist Painter](#)», βίντεο με συλλογή εικόνων από το έργο του Claude Monet (διάρκεια 11:51)

«[Four seasons in paintings: winter](#)», βίντεο με ποικίλα ζωγραφικά έργα συνοδευόμενα από το έργο «Winter» του Vivaldi. (διάρκεια 1:15)

«[Paintings Of Autumn Landscapes Quadri di Panorami Autunnali](#)», βίντεο με ποικίλα ζωγραφικά έργα (διάρκεια 6:08)

«[Claude Monet – Winter Tales](#)», βίντεο με έργα του Claude Monet σε μουσική του Claude Debussy. (διάρκεια 2:43)

«[Spring paintings - Quadri Dedicati alla Primavera](#)», συλλογή ποικίλων ζωγραφικών έργων (διάρκεια 4:48)

Μη λογοτεχνικό κείμενο

Φιλιππάκη-Warburton Ε., Γεωργιαφέντη Μ., Κοτζόγλου Γ., Λουκά Μ. [Γραμματική Ε' και Στ' Δημοτικού](#). Αθήνα: ΟΕΔΒ

Ιστοσελίδες

Ιστοσελίδα «[Κάτω απ' το χιόνι-Ποίηση Χαϊκού](#)» που περιέχει:

- σύνδεσμο που οδηγεί στο blog *βιβλιο-B...όπως θαλπωρή*. <http://sykees8.blogspot.gr/2012/12/x.html> [13-1-2013]
- παράδειγμα καλλιγραφήματος με tagxedo
- συνδέσμους με τα παραδείγματα φύλλων εργασίας των online κειμενογράφων
- σύνδεσμο που οδηγεί στο βίντεο «[Ιαπωνική ποίηση Χαϊκού](#)» (διάρκεια 6:31)
- διάφορα ιαπωνικά και ελληνικά Χαϊκού
- σύνδεσμο που οδηγεί στο βίντεο «[Χαϊκού Σεφέρης](#)» (διάρκεια 2:17)
Σύνδεσμο για την ιστοσελίδα [Χαϊκού-Εποχές](#) της εφαρμογής lino
- σύνδεσμο που οδηγεί [σε βίντεο](#) που περιέχει μελοποιημένο το πέμπτο Χαϊκού του Σεφέρη από το συγκρότημα Sigmatropic
- παρουσίαση με ποιήματα Χαϊκού μαθητών από τις παρακάτω πηγές:
 - Δημοτικό σχολείο Αρεδίου. Δημιουργικές Εργασίες Χαϊκού Γ' τάξη <http://dim-arediou-lef.schools.ac.cy/> [13-1-2013]
 - [e-φημερίδα μας](#). Η ηλεκτρονική εφημερίδα του 26^{ου} και του 29^{ου} Δ.Σ.Αχαρνών [13-1-2013]
 - Νικολάου Μαρία, [Χαϊκού Έκτης και τρίτης τάξης συλλογικό](#). [13-1-2013]
 - Καρυδά Ελένη, [Χαϊκού: τα ποιήματα της φύσης. Μια καινοτομία για το ελληνικό σύστημα](#) [15-1-2013]
 - Χαϊκού: <http://www.haef.gr/gr/pcl/demotiko/magazine/ergasies083e.pdf> [13-1-2013]

Διδακτική πορεία / στάδια / φάσεις

Α' Δραστηριότητα (3τουλάχιστον διδακτικές ώρες) - ομοιοκαταληξία

Προβάλλουμε και ακούμε μελοποιημένα ποιήματα που παρουσιάζουν ομοιοκαταληξία στην ολομέλεια. Ζητάμε από τα παιδιά να εντοπίσουν τις λέξεις που ομοιοκαταληκτούν. Εάν κάποια από αυτά τα ποιήματα είναι μελοποιημένα, μπορούμε να ακούσουμε τα αντίστοιχα τραγούδια. Στη συνέχεια προβάλλουμε τους στίχους προκειμένου να επιβεβαιώσουν τα παιδιά ποιες ομοιοκαταληξίες εντόπισαν. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν ορισμένα από τα παρακάτω κείμενα:

- Τριβιζάς, Ευγένιος 2012 «[Η Πουπού η Καρλότα](#)», εικονογράφηση: [Ναταλία Καπατσούλια](#). Αθήνα: Μεταίχμιο (δεν είναι ένα ποίημα αλλά ένα παραμύθι στο οποίο υπάρχει ρίμα.)
- Θέτη Χορτιάτη, «Τα λέω τ' ουρανού» (Το συγκεκριμένο βιβλίο συνοδεύεται από cd, όπου η ποιήτρια διαβάζει τα ποιήματά της και μιλάει στα παιδιά.)
- Θέτη Χορτιάτη «[Λούνα παρκ, παπούλη μου](#)» (Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων -Στο σχολειό του κόσμου Γ' και Δ' Δημοτικού», σ. 39)
- Γκάτσος Νίκος, «[Ο εφιάλτης της Περσεφόνης](#)» (Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων - Στο σχολειό του κόσμου, Γ' και Δ' Δημοτικού, σ.152.). Το [ποίημα μελοποιημένο](#) σε μουσική Μάνου Χατζηδάκη και σε εκτέλεση Μαρίας Φαραντούρη από το Cd «Τα παράλογα», 1976.
- Ελύτης Οδυσσέας. «[Ο γλάρος](#)»⁴ (Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων - Στο σχολειό του κόσμου, Γ' και Δ' Δημοτικού, σ. 152) και το [ποίημα μελοποιημένο](#) σε μουσική Μιχάλη Τρανουδάκη και σε εκτέλεση της Αφροδίτη Μάνου από τον δίσκο «Η Ποδηλάτισσα».
- Ελύτης Οδυσσέας 1971. «[Το Τρελοβάπορο](#)»⁵ από το «Ο ήλιος ο ηλιάτορας» Ίκαρος. Διαθέσιμο στο Σπουδαστήριο Νέου ελληνισμού. Το ποίημα μελοποιημένο σε μουσική Δημήτρη Λάγιου από τον δίσκο «Ο ήλιος ο ηλιάτορας» 1982 είναι διαθέσιμο στον «[Μικρό Αναγνώστη](#)».

⁴ Το συγκεκριμένο ποίημα προέρχεται από τη συλλογή του Ο. Ελύτη «Τα ρω του έρωτα» (1972)

⁵ Στο εμπλουτισμένο βιβλίο του ανθολογίου της Γ' και Δ' τάξης υπάρχει σύνδεσμος που οδηγεί στον «Μικρό αναγνώστη» όπου διατίθενται τα δύο τραγούδια «τρελοβάπορο» και «ποδηλάτισσα»

- Ελύτης Οδυσσέας. «Η ποδηλάτισσα» μελοποιημένο σε μουσική Μιχάλη Τρανουδάκη και σε εκτέλεση της Αφροδίτη Μάνου από τον δίσκο «Η Ποδηλάτισσα», διαθέσιμο στον «[Μικρό Αναγνώστη](#)».
- Τραγούδια που έχουν ομοιοκαταληξία (π.χ. «Αρκούδα καφέ») από το cd «Λιλιπούπολη» σε συνθέσεις των Κυπουργού Ν., Μαραγκόπουλο Δ., Πλάτωνος Λ. και στίχους Κριεζή Μαριανίνας⁶

Ορισμένα από τα παραπάνω προτεινόμενα κείμενα είναι γνωστά, οικεία κι επομένως θα είναι πιο εύκολο για τα παιδιά να εντοπίσουν την ομοιοκαταληξία, ενώ άλλα περιέχονται στο Ανθολόγιο της Γ' και Δ' τάξης. Επίσης, άλλα έχουν παιγνιώδη χαρακτήρα (π.χ. το κείμενο του Τριβιζά) και είναι μελοποιημένα, γεγονός που τα καθιστά πιο προσιτά στα παιδιά. Ωστόσο διαφέρουν ως προς τη θεματολογία και το ύφος. Οι επιλογές είναι απεριόριστες και ο/η κάθε εκπαιδευτικός μπορεί να επιλέξει τα δικά του/της κείμενα ανάλογα με τους επιμέρους στόχους που θα θέσει, το επίπεδο και τα ενδιαφέροντα των μαθητών του/της.

Η συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορεί να πραγματοποιηθεί στην ολομέλεια ή στις ομάδες και σε μορφή παιχνιδιού, όπου νικητής θα είναι ο μαθητής ή η ομάδα που θα εντοπίσει τις περισσότερες ομοιοκαταληξίες. Σε περίπτωση που πραγματοποιηθεί στις ομάδες μπορεί να δοθεί διαφορετικό κείμενο σε κάθε ομάδα. Επίσης, μπορεί αρχικά να παρουσιαστεί ένα από τα κείμενα στην ολομέλεια και στη συνέχεια να δοθούν επιπλέον κείμενα στις ομάδες. Στη συνέχεια πραγματοποιείται στην ολομέλεια ή στις ομάδες:

- νοηματική επεξεργασία του ποιήματος ή των ποιημάτων
- εντοπισμός των θεμάτων των στροφών

⁶ Οι στίχοι των τραγουδιών είναι διαθέσιμοι στο http://www.stixoi.info/stixoi.php?info=Albums&act=details&album_id=214 [6-1-2013] και τα τραγούδια του cd μπορούν εύκολα να βρεθούν αναρτημένα στο YouTube και σε διάφορες ιστοσελίδες. Π. χ. το τραγούδι «[αρκούδα καφέ](#)» [6-1-2013]

- εντοπισμός των προσωποποιήσεων (αν υπάρχουν και αφού πρώτα εξηγήσουμε στα παιδιά τι σημαίνει προσωποποίηση)
- ανίχνευση και διάκριση των «εικόνων» με βάση τις αισθήσεις (π.χ. σε ακουστικές, οπτικές)
- δημιουργία ζωγραφιών που παρουσιάζουν τις εικόνες του ποιήματος με τη χρήση προγραμμάτων ζωγραφικής όπως paint, RNA. Ενσωμάτωση των στροφών ή των ποιημάτων που παρουσιάζονται μέσα στις ζωγραφιές. Οι ψηφιακές ζωγραφιές αποθηκεύονται. Οι ζωγραφιές μπορούν να δημιουργηθούν και με μη ψηφιακά μέσα. Σε αυτήν την περίπτωση τα έργα σκανάρονται προκειμένου να ψηφιοποιηθούν.

Κύριος στόχος μας είναι να δημιουργηθεί μια θετική στάση των παιδιών προς την ποίηση, να την προσεγγίσουν σαν ένα παιχνίδι λέξεων, να αντιληφθούν τη μουσικότητα και τον ρυθμό κυρίως των ποιημάτων που παρουσιάζουν ομοιοκαταληξία και να αντιληφτούν τη δυνατότητα λεκτικής απεικόνισης εικόνων σε ένα ποίημα.

Β' Δραστηριότητα (1 διδακτική ώρα)- συλλαβισμός

Εξηγούμε στους μαθητές πώς ονομάζουμε τις τρεις τελευταίες συλλαβές μιας λέξης (λήγουσα, παραλήγουσα, προπαραλήγουσα), καθώς και το πώς ονομάζονται οι λέξεις ανάλογα με το πού τονίζονται (οξύτονες, παροξύτονες, προπαροξύτονες). Επισκεπτόμαστε τη [γραμματική](#) του Π.Ι της Ε' και Στ' τάξης και ξαναβλέπουμε κάποιους από τους κανόνες συλλαβισμού.

Στη συνέχεια τους δίνεται ψηφιακό φύλλο εργασίας *συλλαβισμός* το οποίο περιέχει ένα από τα ποιήματα που χρησιμοποιήθηκαν στην προηγούμενη δραστηριότητα, στο οποίο ζητείται να χωρίσουν τις λέξεις που ομοιοκαταληκτούν σε οξύτονες, παροξύτονες, προπαροξύτονες και παράλληλα σε συλλαβές (βλ. συνοδευτικό υλικό, παράδειγμα φύλλου εργασίας *συλλαβισμός1* και *συλλαβισμός 2*).

Το φύλλο εργασίας μπορεί να είναι διαφορετικό για κάθε ομάδα δηλαδή να περιέχει διαφορετικό ποίημα. Έπειτα, ακολουθεί παρουσίαση και ανακοίνωση των αποτελεσμάτων κάθε ομάδας. Τέλος, γίνεται σχολιασμός και συζήτηση στην ολομέλεια αναφορικά με το αν οι λέξεις που ομοιοκαταληκτούν στο ποίημα που κάθε ομάδα επεξεργάζεται ανήκουν στην ίδια κατηγορία με βάση τη θέση του τόνου (είναι π.χ. και οι δύο οξύτονες) και κατά πόσο αυτό επηρεάζει το τελικό ηχητικό αποτέλεσμα.

Στόχος είναι η διάκριση των λέξεων σε συλλαβές και κατηγοριοποίηση των λέξεων με βάση τη θέση του τόνου.

Γ' Δραστηριότητα (4 διδακτικές ώρες) – εποχές – πίνακες - δημιουργία ποιημάτων

Προβάλλουμε παρουσιάσεις με πίνακες ζωγράφων που αναφέρονται στις τέσσερις εποχές του έτους (καλοκαίρι, φθινόπωρο, χειμώνας, άνοιξη). Μπορούμε εύκολα να βρούμε έτοιμες τέτοιες παρουσιάσεις στο διαδίκτυο, κυρίως ξένων ζωγράφων όπως:

- [«Claude Monet - The Impressionist Painter»](#), βίντεο με συλλογή εικόνων από το έργο του Claude Monet (διάρκεια 11:51)
- [«Four seasons in paintings: winter»](#), βίντεο με ποικίλα ζωγραφικά έργα συνοδευόμενα από το έργο «Winter» του Vivaldi. (διάρκεια 1:15)
- [«Paintings Of Autumn Landscapes Quadri di Panorami Autunnali»](#), βίντεο με ποικίλα ζωγραφικά έργα (διάρκεια 6:08)
- [«Claude Monet – Winter Tales»](#), βίντεο με έργα του Claude Monet σε μουσική του Claude Debussy. (διάρκεια 2:43)
- [«Spring paintings - Quadri Dedicati alla Primavera»](#), συλλογή ποικίλων ζωγραφικών έργων (διάρκεια 4:48)

Αλλιώς μπορούμε να δημιουργήσουμε μια δική μας παρουσίαση με έργα ελλήνων (π.χ. από την Ελληνική Πινακοθήκη) και ξένων ζωγράφων (π.χ. με έργα από ξένα μουσεία όπως τη National Gallery του Λονδίνου ή το Musée D' Orsay στο Παρίσι) με τη συνοδεία του έργου του Βιβάλντι «τέσσερις εποχές».

Αφήνουμε τους μαθητές να απολαύσουν τους πίνακες και τη μουσική και να μεταφερθούν νοερά στα τοπία που βλέπουν.

Σχολιάζεται στην ολομέλεια ότι οι καλλιτέχνες μουσικοί και ζωγράφοι έχουν ασχοληθεί με τις εικόνες της φύσης και ότι το ίδιο έχουν κάνει και οι ποιητές.

Πραγματοποιείται ανάγνωση του ποιήματος του βιβλίου «Γλώσσα Γ' Δημοτικού» (σ.25) «Κάτω απ' το χιόνι» και στη συνέχεια η δραστηριότητα «Ξεκλειδώνω το κείμενο».

Έπειτα προβάλλεται στην ολομέλεια ένας από τους πίνακες που περιείχαν οι προηγούμενες παρουσιάσεις και ζητείται από τους μαθητές να συνθέσουν προφορικά όλοι μαζί ένα ποίημα για αυτόν τον πίνακα που να έχει ομοιοκαταληξία. Στη συνέχεια κάθε ομάδα αναλαμβάνει να εκτελέσει ένα από τα παρακάτω:

- Να επιλέξει έναν από τους πίνακες που παρουσιάστηκαν και τα μέλη της να δημιουργήσουν ένα ενιαίο ποίημα που να παρουσιάζει ομοιοκαταληξία. Μπορούν να επιλεγούν και παραπάνω από ένας πίνακες και κάθε πίνακας να αντιστοιχεί σε μια από τις στροφές του ποιήματος που θα δημιουργηθεί. Για τη συνεργατική γραφή αυτού του ποιήματος μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένας απλός κειμενογράφος (π.χ. Word της Microsoft) και η συγγραφή του ποιήματος να πραγματοποιηθεί στην τάξη ή να χρησιμοποιηθούν τα διαδικτυακά εργαλεία <http://titanpad.com/>, <http://primarypad.com/>, <https://docs.google.com> που επιτρέπουν τη συνεργατική γραφή ενός κειμένου από απόσταση. Τα δύο πρώτα εργαλεία επιτρέπουν να ελέγχει ο εκπαιδευτικός τη συμβολή του κάθε μαθητή στη δημιουργία του ποιήματος αλλά δεν επιτρέπουν την εισαγωγή της εικόνας του πίνακα η οποία αναγκαστικά θα προστεθεί στο τέλος στο αρχείο που θα εξαχθεί από την εφαρμογή όταν οι μαθητές ολοκληρώσουν το ποίημά τους.

- Να βρουν οι μαθητές εικόνες για τις τέσσερις εποχές στην εφαρμογή <http://storybird.com>, να επιλέξει η κάθε ομάδα μια ή περισσότερες εικόνες και να δημιουργήσει ένα ποίημα με ομοιοκαταληξία για μία ή και για τις τέσσερις εποχές. Η εφαρμογή storybird προσφέρει όχι μόνο τη δυνατότητα δημιουργίας ψηφιακών εικόνων με έτοιμες εικόνες αλλά και συνεργατικής γραφής, καθώς μπορούμε να προσκαλέσουμε όποιον επιθυμούμε να συνεχίσει την ιστορία μας. Επίσης, παρέχει τη δυνατότητα εγγραφής μιας τάξης, έτσι ώστε τα κείμενα, τα ποιήματα στη συγκεκριμένη περίπτωση, που δημιουργεί μια ομάδα, να δημοσιεύονται στην ψηφιακή βιβλιοθήκη της τάξης και να μπορούν να τα διαβάσουν και να τα σχολιάσουν όλα τα μέλη της τάξης. Επίσης, μπορούν στη συνέχεια να αποσταλούν σε όποιον επιθυμούμε μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή να αναρτηθούν στο διαδίκτυο. Για παράδειγμα θα μπορούσαν στην εφαρμογή storybird να επιλεγούν εικόνες

όπως οι παρακάτω:

χειμώνας

Φθινόπωρο

Επιλέγεται το κατάλληλο πρόγραμμα και παρέχεται η ανάλογη βοήθεια από τον εκπαιδευτικό ανάλογα με τις γνώσεις και τις δυνατότητες των μαθητών. Για παράδειγμα, εάν χρησιμοποιηθεί ένας απλός κειμενογράφος π.χ. το Word ή τα Google docs, ο/η εκπαιδευτικός εισάγει στο αρχείο την εικόνα σε περίπτωση που αυτό δυσκολεύει τους μαθητές. Ενώ στην περίπτωση των διαδικτυακών εργαλείων <http://titanpad.com/> <http://primarypad.com/> αναλαμβάνει την τελική αποθήκευση των ποιημάτων των παιδιών και τη δημιουργία ενός τελικού αρχείου που θα περιέχει και τους πίνακες. Εάν χρησιμοποιηθεί η εφαρμογή storybird στην οποία κατά την αναζήτηση χρησιμοποιείται η αγγλική γλώσσα, ανακοινώνει στους μαθητές την αγγλική μετάφραση των λέξεων άνοιξη, χειμώνας, καλοκαίρι, φθινόπωρο και αναρτά την εργασία που θα πρέπει να εκτελέσουν οι μαθητές/τριες στον ειδικό χώρο «assignments» του storybird (βλ. συνοδευτικό υλικό, παράδειγμα εργασίας storybird).

Βασικός στόχος της δραστηριότητας είναι να αντιληφθούν ότι τα ποιήματα παρουσιάζουν εικόνες, καθώς και η άσκηση των μαθητών/τριων στη δημιουργία ποιημάτων με ομοιοκαταληξία.

Δ' Δραστηριότητα (4 διδακτικές ώρες) - Γνωριμία με τα χαϊκού

Σε αυτή τη δραστηριότητα πραγματοποιείται γνωριμία των μαθητών με τα ποιήματα χαϊκού. Το υλικό που χρησιμοποιείται στη συγκεκριμένη δραστηριότητα είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα [«Κάτω απ' το χιόνι - Ποίηση χαϊκού»](#). Συγκεκριμένα ακολουθείται η παρακάτω πορεία:

- Πρώτη επαφή με τα χαϊκού μέσω της προβολής του βίντεο [«Ιαπωνική ποίηση Χαϊκού»](#) (διάρκεια 6:31).
- Η εκπαιδευτικός πληροφορεί τους μαθητές ότι τα χαϊκού:
 - Είναι μικρά ποιήματα που πρωτοεμφανίστηκαν στην Ιαπωνία.
 - Περιγράφουν μια στιγμή του χρόνου, δημιουργούν μια εικόνα.
 - Οι εποχές, τα χρώματα, η φύση κατέχουν σημαντική θέση.
 - Η εικόνα που δημιουργεί ένα χαϊκού αποκαλύπτει πώς νιώθει ο δημιουργός του.
- Πραγματοποιείται ανάγνωση ορισμένων ιαπωνικών χαϊκού.
- Προβάλλεται το βίντεο [«Χαϊκού Σεφέρης»](#) (διάρκεια 2:17) μέσω του οποίου οι μαθητές πληροφορούνται ότι υπάρχουν και ελληνικά χαϊκού κι ένας σημαντικός ελληνικός δημιουργός χαϊκού είναι ο Σεφέρης.
- Παρουσιάζεται [βίντεο](#) όπου ακούγεται μελοποιημένο το πέμπτο χαϊκού του Σεφέρη από το συγκρότημα Sigmatropic ή ακούγεται οποιοδήποτε άλλο από τα δεκαέξι χαϊκού του Σεφέρη από τον δίσκο «Δεκαέξι χαϊκού και άλλες ιστορίες», μουσική: Sigmatropic, στίχοι: Γιώργος Σεφέρης, Hitch Hyke Records, 2002.
- Παρουσιάζονται ελληνικά χαϊκού και ζητείται από τους μαθητές να μετρήσουν τον αριθμό των συλλαβών σε κάθε στίχο. Εντοπίζεται ότι σε όλα

ακολουθείται το μοτίβο των 5-7-5 συλλαβών και γίνεται κατανοητό ότι αυτός είναι ένας από τους κανόνες δημιουργίας των χαϊκού.

- Οι μαθητές επισκέπτονται την ιστοσελίδα [Χαϊκού-Εποχές](http://linoit.com) της διαδικτυακής εφαρμογής <http://linoit.com> όπου τους ζητείται να αντιστοιχίσουν το κάθε αναρτημένο χαϊκού με την εποχή που παρουσιάζει. Η συγκεκριμένη πολύ σύντομη δραστηριότητα πραγματοποιείται στην ολομέλεια. Στη θέση της διαδικτυακής εφαρμογής <http://linoit.com> μπορεί να χρησιμοποιηθεί το JMatch του λογισμικού hot potatoes (βλ. συνοδευτικό υλικό, παράδειγμα [chaikouy-seasons](http://linoit.com))
- Στη συνέχεια δίνεται σε κάθε μια ομάδα ένα ελληνικό χαϊκού και ζητείται να δημιουργήσουν μια ζωγραφιά για το χαϊκού τους με τη χρήση προγραμμάτων ζωγραφικής όπως paint, RNA. Ακολουθεί ενσωμάτωση των χαϊκού στις ζωγραφιές. Οι ψηφιακές ζωγραφιές αποθηκεύονται. Οι ζωγραφιές μπορούν να δημιουργηθούν και με μη ψηφιακά μέσα. Σε αυτήν την περίπτωση τα έργα σκανάρονται προκειμένου να ψηφιοποιηθούν.
- Ο/Η εκπαιδευτικός αναρτά στην εφαρμογή <http://linoit.com/> τα χαϊκού που χρησιμοποίησαν οι ομάδες καθώς και τις ζωγραφιές που δημιούργησαν. Ο «πίνακας» του <http://linoit.com/> παρουσιάζεται στην ολομέλεια και ζητείται από τους μαθητές να ταιριάξουν τα χαϊκού με τις αντίστοιχες ζωγραφιές. Και σε αυτή την περίπτωση στη θέση της διαδικτυακής εφαρμογής <http://linoit.com> μπορεί να χρησιμοποιηθεί το JMatch του λογισμικού hot potatoes.
- Οι ομάδες πραγματοποιούν την άσκηση «[Χαϊκού προσωποποιήσεις](http://linoit.com/)» όπου τους ζητείται να εντοπίσουν τις προσωποποιήσεις που υπάρχουν στα χαϊκού που είναι αναρτημένα. Οι ομάδες ανακοινώνουν στην ολομέλεια τα συμπεράσματά τους.
- Πραγματοποιείται σύγκριση στην ολομέλεια των χαϊκού με τα ποιήματα που παρουσιάζουν ομοιοκαταληξία.

Ε' Δραστηριότητα (2-4 διδακτικές ώρες)-Δημιουργία Χαϊκού

Σε αυτή τη δραστηριότητα οι μαθητές δημιουργούν τα δικά τους χαϊκού.

Αρχικά προβάλλεται μια παρουσίαση με Χαϊκού (βλ. συνοδευτικό υλικό) που έχουν δημιουργήσει παλαιότεροι μαθητές μας ή μαθητές από άλλα σχολεία και τα έχουν αναρτήσει στο διαδίκτυο (βλ. «χαϊκού-μαθητών» στην ιστοσελίδα «[Κάτω απ' το χιόνι - Ποίηση χαϊκού](#)»). Στόχος της συγκεκριμένης προβολής είναι να λειτουργήσει ως επιπλέον κίνητρο, για να ασχοληθούν με ενθουσιασμό οι μαθητές με τη συγγραφή, π.χ.

http://efimerida-st.blogspot.gr/2012/06/blog-post_08.html

<http://www.poiein.gr/archives/4348/index.htm>

Έπειτα ζητείται από τις ομάδες να δημιουργήσουν τα δικά τους χαϊκού κάνοντας ένα από τα παρακάτω:

- Να επιλέξουν έναν από τους πίνακες που παρουσιάζουν εποχές και παρουσιάστηκαν στη δραστηριότητα Γ του σεναρίου ή να χρησιμοποιήσουν τον ίδιο πίνακα/εικόνα που είχαν χρησιμοποιήσει και στη δραστηριότητα Γ, για να δημιουργήσουν ένα ποίημα με ομοιοκαταληξία μόνο που σε αυτή την περίπτωση θα δημιουργήσουν ένα χαϊκού. Και σε αυτή την περίπτωση μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ίδια προγράμματα και εργαλεία (κειμενογράφος π.χ. Word, <http://titanpad.com/>, <http://primarypad.com/>, <https://docs.google.com>) που προτάθηκαν στη δραστηριότητα Γ, όπως επίσης

και διαδικτυακή εφαρμογή storybird (βλ. παράδειγμα στην ιστοσελίδα «[Κάτω απ' το χιόνι - Ποίηση χαϊκού](#)»)

- Να δημιουργήσουν ένα χαϊκού χρησιμοποιώντας ένα από τα προαναφερθέντα προγράμματα (κειμενογράφος π.χ. Word, <http://titanpad.com/>, <http://primarypad.com/>, <https://docs.google.com>) αλλά και την αντίστοιχη εικόνα χρησιμοποιώντας προγράμματα ζωγραφικής όπως paint, RNA ή με μη ψηφιακά μέσα. Οι δημιουργίες των παιδιών αποθηκεύονται ή ψηφιοποιούνται μέσω του σκαναρίσματος.
- Οι ομάδες χρησιμοποιούν την εφαρμογή tagxedo, για να παρουσιάσουν τα Χαϊκού σε μορφή που μοιάζει με καλλιγράφημα, καθώς η ιαπωνική ποίηση λόγω της ιδεογράμματης γραφής συνδεόταν και με την απεικόνιση της (Μέλιος Η. <http://www.lexima.gr/lxm/read-651.html>). Παράδειγμα καλλιγραφήματος με tagxedo:

Εάν τα παιδιά δεν είναι εξοικειωμένα με την εφαρμογή tagxedo εκτός από προφορική καθοδήγηση από τον/την εκπαιδευτικό μπορεί να δοθεί φύλλο εργασίας με αναλυτικές οδηγίες (βλ. συνοδευτικό υλικό, tagxedo) .

Έπειτα τα ποιήματα των παιδιών παρουσιάζονται στην ολομέλεια. Ακολουθεί σχολιασμός από τους μαθητές και σύγκριση με τα ποιήματα με ομοιοκαταληξία που είχαν δημιουργήσει στη δραστηριότητα Γ.

Στ' Δραστηριότητα (τουλάχιστον 2 διδακτικές ώρες)⁷ δημοσίευση - παρουσίαση

Το υλικό που δημιούργησαν οι μαθητές κατά την πραγματοποίηση των προηγούμενων δραστηριοτήτων συγκεντρώνεται και:

- Παρουσιάζεται σε μια σχολική εκδήλωση που θα αφορά την ποίηση.
- Χρησιμοποιείται για να δημιουργηθεί μια πολυμεσική παρουσίαση (με ένα λογισμικό παρουσίασης όπως το PowerPoint του Microsoft Office) που θα μπορούσε να περιλαμβάνει «απλές» απαγγελίες των χαϊκού από τους μαθητές ή ρυθμικές απαγγελίες με τη χρήση κρουστών οργάνων.
- Χρησιμοποιείται για να δημιουργηθεί ένα flipping book με διάφορα προγράμματα (π.χ. [FlippingBook](#), [Kvisoft FlipBook Maker](#)). Ο βαθμός συμμετοχής των μαθητών στη δημιουργία των παρουσιάσεων ή του flippingbook θα εξαρτηθεί από το εάν γνωρίζουν τα προγράμματα ή αν υπάρχει η δυνατότητα να αφιερωθεί χρόνος, για να τα μάθουν ή αυτό μπορεί να γίνει στην ώρα της πληροφορικής σε συνεργασία με τον/την εκπαιδευτικό πληροφορικής.
- Οι παρουσιάσεις ή το flipping book αναρτώνται στο ιστολόγιο ή την ιστοσελίδα της τάξης ή του σχολείου και δίνονται σε Cd στους μαθητές ως αναμνηστικό.

⁷ Αναφερόμαστε στις ώρες που θα απαιτηθούν για την προετοιμασία της εκδήλωσης. Εάν οι μαθητές ασχοληθούν με τη δημιουργία των παρουσιάσεων και του flippingbook θα απαιτηθούν περισσότερες διδακτικές ώρες ανάλογα βέβαια και με το βαθμό εξοικείωσης τους με τα συγκεκριμένα προγράμματα.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ⁸

Φύλλο εργασίας-Συλλαβισμός

Όνομα ομάδας: _____

Κάτω απ' το χιόνι Συλλαβισμός

Να τοποθετήσετε τις λέξεις που ομοιοκαταληκτούν στο παρακάτω ποίημα στην κατάλληλη στήλη (οξύτονες, παροξύτονες, προπαροξύτονες) κάνοντας αντιγραφή και επικόλληση. Στη συνέχεια να τις χωρίσετε σε συλλαβές για να ελέγξετε αν τις έχετε τοποθετήσει στη σωστή στήλη.. Για να τις χωρίσετε σωστά σε συλλαβές συμβουλευτείτε τη [γραμματική](#). Μην ξεχάσετε να αποθηκεύσετε το φύλλο εργασίας σας στον φάκελο της ομάδα σας.

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα-μάινα»

Την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δυο μεριές

Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο ναύτη πονηρό

Από τα βάθη φτάνει τους παλιούς καιρούς
βάσανα ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς

⁸ Παραδείγματα των φύλλων εργασίας των εφαρμογών <http://titanpad.com/> <http://primarypad.com/> και <https://docs.google.com> είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα [Κάτω απ' το χιόνι –ποίηση Χαϊκού](#).

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Έλα Χριστέ και Κύριε λέω κι απορώ
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο

Χρόνους μας ταξιδεύει δε βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τούς αλλάξαμε

Κατακλυσμούς ποτέ δε λογαριάσαμε
μπήκαμε μέσ' στα όλα και περάσαμε

Κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλάτορα
παντοτινό τον Ήλιο τον Ηλιάτορα!

Οξύτονες Τόνος στη λήγουσα	Παροξύτονες Τόνος στην παραλήγουσα	προπαροξύτονες Τόνος στην προπαραλήγουσα

		
<p>Ευρωπαϊκή Ένωση Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο</p>	<p>ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ</p>	<p>ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ</p>
<p>Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης</p>		

--	--	--

Φύλλο εργασίας «αρκούδα καφέ_συλλαβισμός2»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: _____ ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: _____

Κάτω απ' το χιόνι Συλλαβισμός

cd «Λιλιπούπολη» Μια αρκούδα καφέ

Στίχοι: Μαρνανίνα Κριεζή Μουσική: Δημήτρης Μαραγκόπουλος

Μια αρκούδα καφέ, μια αρκούδα καφέ
τρέχει φορτωμένη μ' ένα ξύλινο μπουφέ.
Αρκούδα καφέ, αρκούδα καφέ
πού τον πας αρκούδα μου τον ξύλινο μπουφέ;

Τον πάω γρήγορα στην Θήβα
στη χωματένια μου καλύβα
που `χει σε κάθε της φεγγίτη
μία φωλιά μ' ένα σπουργίτη,
που `χει κι αντί για κεραμίδια
φλούδια από φουντούκια
και ξερά καρύδια.

Μια αρκούδα καφέ, μια αρκούδα καφέ
τρέχει φορτωμένη μ' ένα ξύλινο μπουφέ.
Αρκούδα καφέ, αρκούδα καφέ
τι θα βάλεις πες μου μες στον ξύλινο μπουφέ;

Θα βάλω μια ψητή μπριζόλα,
 ζεστή φακή στην κατσαρόλα.
 Ένα καφέ με το καϊμάκι
 κι ένα χοντρό σοκολατάκι
 και μοναχή μου θα πλαγιάσω
 δίπλα στον μπουφέ μου να ξεχειμωνιάσω.

Μια αρκούδα καφέ, μια αρκούδα καφέ
 τρέχει φορτωμένη μ' ένα ξύλινο μπουφέ.
 Αρκούδα καφέ, αρκούδα καφέ
 τρέχα τρέχα τρέχα τον ξύλινο μπουφέ!

Να εντοπίσετε τις λέξεις που ομοιοκαταληκτούν στο παραπάνω ποίημα και να τις τοποθετήσετε στην κατάλληλη στήλη (οξύτονες, παροξύτονες) χωρίζοντας τες παράλληλα σε συλλαβές.

Οξύτονες Τόνος στη λήγουσα	Παροξύτονες Τόνος στην παραλήγουσα

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ**
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φύλλο εργασίας «ελληνικά_ιαπωνικά χαϊκού»

Όνοματεπώνυμο: _____ Ημερομηνία: _____

Κάτω απ'το χιόνι-Χαϊκού

Επισκεπτόμαστε την ιστοσελίδα «Κάτω απ' το χιόνι – ποίηση Χαϊκού»

<http://kato-ap-to-chioni-roiisi-chaikoy.webnode.gr/>

Ιαπωνικά Χαϊκού

Μανεφούσα Ματσούο-Μπασό

Φεγγαρόλουστη

νύχτα: σπάσαν τα σύννεφα

σκορπίστηκαν

Ματσούο Μπασό

Λίμνη παλιά

μέσα ο βάτραχος πηδά

ήχος του νερού

Matsuo Basho

Ένα ακόμη χαϊκού!

ξανανθίζουν οι κερασιές

όχι το πρόσωπό μου

Μασαόκα Σίκι

κίτρινα, άσπρα

χρυσάνθεμα: μα θέλω

Κι ένα κόκκινο

Όνοματεπώνυμο: _____ Ημερομηνία: _____

Κάτω απ' το χιόνι-Χαϊκού

Ελληνικά Χαϊκού

Σεφέρης (5ο χαϊκού)

Τα δάχτυλά της
στο θαλασσί μαντίλι
κοίτα: κοράλλια.

Παναγιώτης Καποδίστριας (βραβευμένο
χαϊκού)

*Ξάφνου το φίδι
ν' αποδερματώνεται
το φιλιδιένιο.*

Χρήστος Τουμανίδης

*Στο Ναγκασάκι,
ο θάνατος γέννησε
νέες ελπίδες*

Δανάη Στρατηγοπούλου

*Όσο και να κλαις
μόνο κάτι αδένες*

δικαιώνονται

Τουμανίδης Χρ.

*Όλος ο κόσμος
Δεκαεπτά συλλαβές.
Τραγούδα, μπορείς!*

Σεφέρης

*Άδειες καρέκλες
τ' αγάλματα γύρισαν
στ' άλλο μουσείο.*

Διαβάστε περισσότερα Χαϊκού του Σεφέρη στο: <http://kato-ap-to-chioni-poiisi-chaikoy.webnode.gr/>

Φύλλο εργασίας Tagxedo

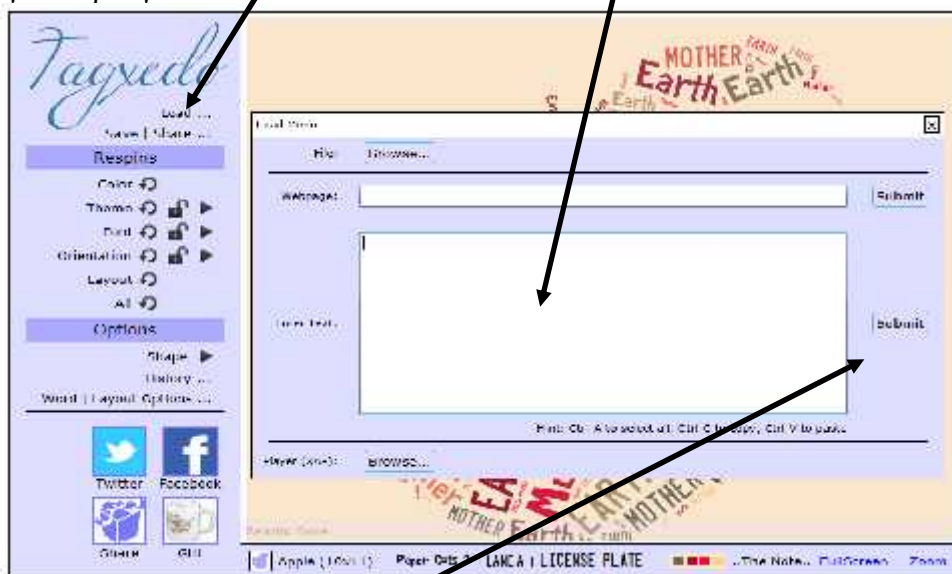
Όνοματεπώνυμο: _____ Ημερομηνία: _____

Κάτω απ' το χιόνι-Χαϊκού <http://kato-ap-to-chioni-roiisi-chaikoy.webnode.gr/>

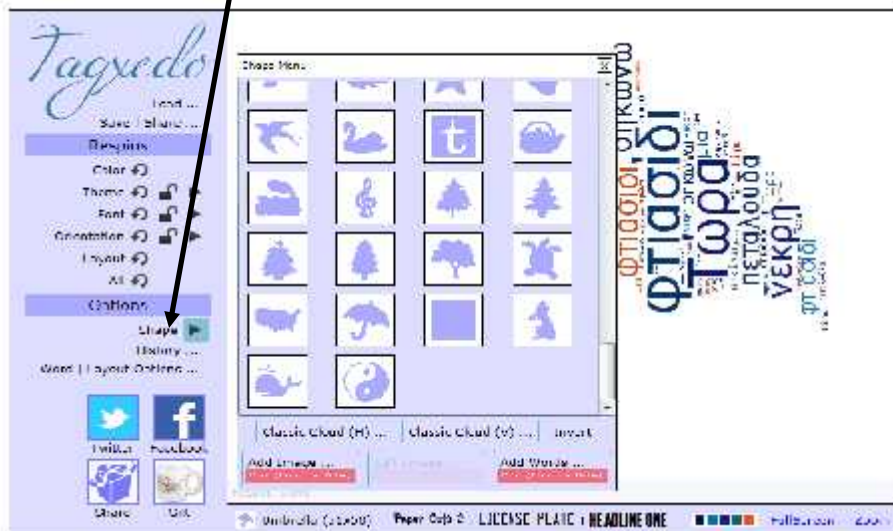
Καλλιγραφήματα

Δημιουργήστε καλλιγραφήματα με τα Χαϊκού σας χρησιμοποιώντας την εφαρμογή tagxedo ακολουθώντας τις παρακάτω οδηγίες.

1. Αντιγράψτε το χαϊκού σας
2. Κάντε κλικ στη λέξη Load κι επικολλήστε (CTRL+V) το χαϊκού σας στο μεγάλο ορθογώνιο.

3. Κάντε κλικ στη λέξη submit.
4. Κάντε κλικ στη λέξη shape και επιλέξτε το σχήμα του καλλιγραφήματος σας κάνοντας πάνω στο σχήμα κλικ με το ποντίκι. Προτιμήστε σχήματα που έχουν σχέση με τα θέμα του ποιήματός σας.

5. Κάντε κλικ στη λέξη theme για να αλλάξετε τα χρώματα των γραμμάτων
6. Χρησιμοποιήστε το πλήκτρο «print screen» για να αντιγράψετε το καλλιγράφημά σας κι επικολλήστε το σε ένα έγγραφο του word.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Το συγκεκριμένο σενάριο θα μπορούσε να εφαρμοστεί και σε μεγαλύτερες τάξεις. Σε αυτή την περίπτωση θα επιμέναμε περισσότερο στη νοηματική ανάλυση των ποιημάτων. Επίσης, θα μπορούσαν να μη δοθούν οι πληροφορίες αναφορικά με χαϊκού από τον/την εκπαιδευτικό αλλά να ζητηθεί από τους μαθητές να αναζητήσουν τις σχετικές πληροφορίες και βίντεο και στη συνέχεια να δημιουργήσουν μια αφίσα με πολυμεσικό περιεχόμενο με τη διαδικτυακή εφαρμογή glogster ή μια πολυμεσική παρουσίαση με ένα λογισμικό παρουσίασης ή να κατασκευάσουν μια ιστοσελίδα - χρησιμοποιώντας για παράδειγμα το www.webnode.gr- στην οποία θα αναρτήσουν το υλικό που θα συλλέξουν. Επίσης, μαθητές/τριες μεγαλύτερων τάξεων θα μπορούσαν σε συνεργασία με τον/τη μουσικό του σχολείου να μελοποιήσουν τα χαϊκού που θα δημιουργήσουν ή να συνδεθεί η δημιουργία των ποιημάτων χαϊκού με ένα πρόγραμμα περιβαλλοντικής αγωγής όπως προτείνει η Ελένη Καρυδά (2006). Τέλος, θα μπορούσε να γίνει σύγκριση των χαϊκού με τα δημοτικά δίστιχα με τον δεκαπεντασύλλαβο στίχο τους (μαντινάδες, λιανοτράγουδα) καθώς, όπως ισχυρίζεται ο Η. Μέλιος, αποτελούν τα ελληνικά Χαϊκού.

Επίσης, αν η σύνδεση στο διαδίκτυο είναι προβληματική, μπορεί τα βίντεο και η παρουσίαση που είναι αναρτημένα στην ιστοσελίδα «[Κάτω απ' το χιόνι- Ποίηση χαϊκού](#)» να αποθηκευτούν στους υπολογιστές και να δοθεί το υπόλοιπο υλικό σε μορφή φύλλων εργασίας (π.χ. φύλλο εργασίας «προσωποποιήσεις-αντιστοιχίσεις» και «ελληνικά-ιαπωνικά χαϊκού», βλ. συνοδευτικό υλικό). επίσης, σε αυτή την περίπτωση στη θέση της διαδικτυακής εφαρμογής <http://linoit.com> θα χρησιμοποιηθεί το JMatch του λογισμικού hot potatoes (βλ. συνοδευτικό υλικό, παράδειγμα [chaikoy-seasons](#)).

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το παρόν σενάριο περιλαμβάνει γνωστές διδακτικές πρακτικές και δραστηριότητες με τη διαφορά ότι γίνεται η προσπάθεια να δοθεί έμφαση στη χρήση των ΤΠΕ.

Παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευτικό να μεταβάλει τις προτεινόμενες δραστηριότητες και να επιλέξει το υλικό που τελικά θα χρησιμοποιήσει προσαρμόζοντας το στις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών του και το γνωστικό τους επίπεδο στους τομείς της γλώσσας και των ΤΠΕ. Επίσης υπάρχει η δυνατότητα να παραλείψουμε δραστηριότητες ή μέρη δραστηριοτήτων ανάλογα με τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αθανασοπούλου Αφροδίτη. 2008. Σκέψεις για μια «πράσινη» λογοτεχνία. *Λωτός* (Ρόδου), τ. 29, σ. 42. <http://users.sch.gr/afroath/downloads/XAIKOU.pdf> [13-1-2013]

Καρυδά Ελένη. 2006. Τα χαϊκού στο σχολείο. Αθήνα: Δαρδανός Χρήστος Ε.

Μανιάτης Γιάννης. Νικ. *Haiku - Χαϊκού* <http://www.lexima.gr/lxm/read-538.html> [6-1-2013]

Μέλιος Η. ΧΑΙΚΟΥ, δεκαπεντασύλλαβος στίχος, *Ένεκεν*, τ. 5-6 στο <http://www.lexima.gr/lxm/read-651.html> [6-1-2013]

Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στην υποχρεωτική εκπαίδευση Οδηγός για τον εκπαιδευτικό (2011).